

ÅRSPLAN

2018 - 2019

ÅRSPLAN FOR KARDEMOMME BARNEHAGE 2018-2019

Velkommen til et nytt barnehageår i Kardemomme barnehage! I denne årsplanen finner dere informasjon, planer og praktiske opplysninger. Den er laget som et supplement til vår virksomhetsplan, der det pedagogiske grunnsynet, barnehagens visjon og teorien bak vårt arbeid er utdypet. Se www.kardemomme.no for mer informasjon.

Kardemomme er en privat barnehage med 50 barn i alderen 0-6 år fordelt på tre avdelinger; Kasper, Jesper og Jonatan. Vi er en nonprofit barnehage som eies av de foresatte i et samvirkeforetak. Barnehagens lyse og flotte lokaler ligger i kort gangavstand fra Ensjø t-banestasjon i rolige, bilfrie omgivelser på Kampen. Nærmeste naboer er Kampen økologiske barnebondegård, Kampen skole og Kampen barnehage.

LOVGRUNNLAG:

Stortinget har i Barnehageloven (2005) fastsatt overordnede bestemmelser om barnehagens formål og innhold. I tillegg har Kunnskapsdepartementet fastsatt en Rammeplan (2017) som gir retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver.

I Barnehageloven §1 Formål, står det:

”Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.”
(Kunnskapsdepartementet, 2005)

AVDELINGENE:

Kardemomme barnehage har tre avdelinger; Kasper, Jesper og Jonatan. På Kasper går de eldste, på Jesper de mellomste og på Jonatan de yngste. Vi velger å dele inn avdelingene på denne måten fordi dette gir barna muligheten til å følge jevnaldrende gjennom barnehagetiden. De får kamerater på samme alder å leke med, noe vi mener legger til rette for vennskap og trygghet. Pedagogisk kan vi tilrettelegge aktiviteter, tema, grupper og opplegg ut i fra barnegruppens alder og interesser.

JONATAN:

På Jonatan er det 14 barn i alderen 0-2 år. I begynnelsen av barnehageåret legger vi vekt på å bli kjent med hverandre og komme inn i rutinene på avdelingen. Faste rutiner skaper trygghet og oversikt for barna. Vi setter av god tid til de ulike hverdags situasjonene og legger vekt på kvalitet i disse.

Jonatanbarna viser stor glede over å være sammen i en gruppe. Leken er preget av imitasjon, og på avdelingen opererer barna ofte sammen i "flokk"- de vil gjøre det samme og leke med de samme tingene. 0-2 års alderen kalles "toddlerperioden" (Løkken, 2004) og barn i denne alderen elsker å være i bevegelse, bruke kroppen sin og tumle rundt sammen med jevnaldrende. De yngste barna forstår verden kroppslig og uttrykker seg gjennom kroppen, i tillegg til lyder og ord. Vi deler også ofte barna i mindre grupper.

Jonatanavdelingen er tilpasset de minste barnas behov. Vi har god tumleplass hvor vi kan klatre, balansere, hoppe, turne på madrasser og skli. Vi er også glade i å titte i bøker, leke med biler og tog, bygge tårn og "lage mat" i kjøkkenkroken. Hver dag har vi samlingsstund, barna har hvert sitt buemerke og en egen sang. Vi bruker også konkrete (bilder, figurer, symboler, gjenstander) fra ulike temaer som vi samtaler og synger om. Slik får barna mulighet til å lære nye ord og begreper. De minste barna trenger lang tid på å sortere og ta inn informasjon og inntrykk, og viser stor glede og fryd over gjenkjennelse. Jo flere ganger jo bedre!

Vi bruker mye musikk i hverdagen. Vi lytter, synger, danser og utforsker forskjellige instrumenter. Vi har også formingsaktiviteter av ulike slag. Den tidligste formen for kreativitet er preget av utforskning, utprøving og sansing. Vi ønsker å stimulere barnas sanser, gi dem varierte inntrykk og legge til rette for å prøve ut og

utforske. Vi er ute hver dag og en dag i uken har vi satt av til tur. Vi besøker ofte dyrene på Kampen økologiske barnebondegård. Noen ganger reiser vi på lengre turer til for eksempel Skullerud eller Sognsvann, men ofte holder vi oss i nærmiljøet.

JESPER:

Jesper er avdelingen for 18 barna mellom 2 og 4 år. I denne alderen er det fortsatt gøy å tumle omkring, men barna får også mer sans for det kreative. Personalet jobber derfor med å gi tid og rom til begge deler. Rolleleken er sentral på Jesper. Barna her har mange interesser, og på avdelingen er det populært å bygge høye tårn, lange bilbaner, togbaner, hus og hytter. Mange er også glade i å tegne, male, klippe, lime og perle. Vi leker ofte med dyr, spiller spill sammen eller pusler. Barna baker gjerne eller former med plastelina. På Jesper har vi også et populært rom for fysisk utfoldelse med klatreborg og mange store puter og en familiekrok med kjøkkenutstyr, dukker og bamser. Her blir det ofte dekket på til fest og servert mye god mat.

For språkutviklingen er det viktig at barna får tid til selv å få uttrykke det de vil si. Personalet lytter når barna forteller. De forsøker å svare på spørsmålene og utvider samtalen ved å oppmuntre til å fortelle mer og undre oss sammen. Vi har mange bøker tilgjengelig, og vi forteller ofte eventyr ved hjelp av konkrete (bilder, figurer, symboler, gjenstander), har dukketeater eller rollespill. Vi deler også barna i mindre grupper for å sikre at barna blir hørt og får delta i tråd med sine forutsetninger.

Vi har ofte samlingsstund, da sitter barna i ring, og vi synger, har opprop, barna forteller om noe de har på hjertet eller vi har sangleker. Mange av barna elsker musikk og er glade i å synge, spille og danse. Barna bytter på å være kjøkkensjef, og det er stor stas. Kjøkkensjefene får hjelpe til med å servere mat og velge matsang. Jesperbarna er aktive og liker å leke ute. Minst en dag i uken reiser vi på tur. Vi har mange fine turmuligheter i nærmiljøet, vi går til biblioteket, lekeplasser, teater og museum. Vi går også gjerne på tur i skogen hvor det er fantastiske muligheter for motorisk trening og god plass til å boltre seg på.

KASPER:

På Kasper er de eldste barna samlet. Det er 18 barn fra 4 – 6 år. Barna er fulle av energi, kreativitet og lærelyst. På avdelingen har vi et eget rom for fysisk aktivitet med ribbevegg, sklie, madrasser, puter og båt. Musikk, dans og å spille på instrumenter er gøy. Barna på Kasper har blitt så store at de både kan spille brettspill og kortspill. Vi leker også gjerne med dyr, biler, zoobklosser, tog, kapplaklosser eller lego. På avdelingen er det en hems som innbyr til spennende lek eller ro og hvile. Vi har også en egen lesestol, der barna liker å bli lest for eller de får titt i bøker. Vi deler ofte barna inn i mindre grupper.

På avdelingen har vi et kreativt rom hvor barna selv kan finne frem blant annet maling, tegnesaker, leire, perler, garn, papir, vever, sakser og lim til ulike skapende aktiviteter. Her kan de også leke og bli kjent med bokstaver og tall. Det er spennende å finne sin egen bokstav og oppdage hvordan ord blir til. Kasperbarna er glade i å dra på tur og har en fast turdag i uken. Det er hyggelig å dra mange sammen på tur og det styrker fellesskapet. Vi drar gjerne både til skogen, til sjøen, museer, teatre eller rundt i nærmiljøet.

Barna som skal begynne på skolen har det siste året i barnehagen en egen førskoleklubb som heter Maxi-klubben. Her har de skoleforberedende aktiviteter og samtaler rundt forventninger og hvordan det er å gå på skolen. Personalet vet at barna får en lettere skolestart dersom de er vant til:

- anerkjennelse, oppmuntring og utfordringer
- klare regler og god dagsrytme
- godt samspill med andre
- ansvar og selvstendighet
- lek, sang og lesing sammen med andre (Fatland, 2007)

Dette får barna god trening i. Personalet sørger for at barna kan glede seg til å begynne på skolen og at de tar avskjed med barnehagen på en god måte. Vi samarbeider med skolene og ønsker å bidra til at alle barna får et positivt inntrykk av sin skole. I Kardemomme barnehage forholder vi oss til "Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole" (Oslo kommune, 2013) og "Fra eldst til yngst" (KD, 2008) når vi forbereder det pedagogiske innholdet i Maxi-klubben.

PERSONAL

Personalet i Kardemomme barnehage har høy kompetanse og faglig ekspertise samt evne til å se hvert enkelt barns behov, ønsker og forutsetninger. Vi legger opp til morsomme, varierte, utfordrende og inspirerende dager for barna. I Kardemomme er de ansatte engasjerte og aktive. Vi har et godt og stabilt miljø og mange ansatte med barnehagelærerutdanning og flere barne- og ungdomsarbeidere. Personalet sørger for at barnas grunnleggende behov for mat, stell, hvile og kos er dekket. Vi støtter barna i utforskingen av verden og vi utfordrer dem til å strekke seg enda litt lenger. Vi gir mange muligheter for at barna skal tilegne seg kunnskaper, og vi deler gleden når barna tør og mestrer. Vi legger vekt på god kommunikasjon, motivasjon og løsning av konflikter.

Vi mener det er viktig med rutiner for at barnehagehverdagen skal oppleves som forutsigbar og trygg. Hvert barn har sin tilknytningsperson som har et spesielt ansvar for at både barna og de foresatte blir sett, hørt og tatt på alvor (Oslo kommune, 2017). Vi ønsker å være fleksible og tilgjengelige, og det er viktig for oss med et nært samarbeid med de foresatte.

OVERSIKT OVER DE ANSATTE

Daglig leder: Camilla S. Stolpe – barnehagelærer
Daglig leder: Therese S. Sandsbråten – barnehagelærer

KASPER:

Pedagogisk leder: Hege Sandsbråten – barnehagelærer
Pedagogisk leder: Therese Sandsbråten – barnehagelærer
Pedagogisk leder: Line Rue – barnehagelærer
Pedagogisk medarbeider: Nadia Afgan
Barne- og ungdomsarbeider: Rachel Ashkenazi Evensen - permisjon

JESPER:

Pedagogisk leder: Trym Jarmund – barnehagelærer
Pedagogisk leder: Ida Ødegård - barnehagelærer
Pedagogisk leder: Ragnhild Hjetland Lykke - permisjon
Barne- og ungdomsarbeider: Anne Østbakken
Pedagogisk medarbeider: Sinem Akin
Barne- og ungdomsarbeider: Viktoria Silseth

JONATAN:

Pedagogisk leder: Merethe Rennemo – barnehagelærer
Pedagogisk leder: Laura Nicolae - barnehagelærer
Pedagogisk leder: Camilla Skredderstuen Stolpe-barnehagelærer
Pedagogisk medarbeider: Sevim Saritas
Pedagogisk medarbeider: Anne Herrød Løkken

RAMMEPLAN FOR BARNEHAGEN

Kunnskapsdepartementet har fastsatt rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (KD, 2017). Den beskriver at barnehagens innhold skal være allsidig, variert og tilpasset enkeltbarnet og barnegruppen. I barnehagen skal barna få leke og utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Arbeidet med omsorg, danning, lek, læring, sosial kompetanse og kommunikasjon og språk skal ses i sammenheng og samlet bidra til barns allsidige utvikling. Barnehagen skal være en kulturarena hvor barna er medskapere av egen kultur i en atmosfære preget av humor og glede.

FAGOMRÅDENE

Rammeplan for barnehagen (2017) har også beskrevet syv fagområder som vi i barnehagen skal arbeide med:

- Kommunikasjon, språk og tekst
- Kropp, bevegelse, mat og helse
- Kunst, kultur og kreativitet
- Natur, miljø og teknologi
- Antall, rom og form
- Etikk, religion og filosofi
- Nærmiljø og samfunn

Fagområdene opptrer sjelden isolert. Flere områder vil være representert samtidig i vårt arbeid med temaer og i forbindelse med hverdagsaktiviteter og turer. Det er det pedagogiske lederteamets ansvar å sikre at vi arbeider med alle fagområdene i løpet av barnehageåret. Barnehagens arbeid tilpasses barnas alder, interesser og gruppens sammensetning, og vi vil derfor jobbe ulikt på de tre avdelingene.

ÅRETS TEMA- BÆREKRAFT

Årets tema i Kardemomme barnehage er bærekraft, og det er da fagområdet "Natur, miljø og teknologi" vi vil fokusere på.

I rammeplanen (KD, 2017) står det at opplevelser og erfaringer i naturen kan fremme forståelse for naturens egenart og barnas vilje til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. Barnehagen skal bidra til at barna blir glade i naturen og får erfaringer med naturen som fremmer evne til å orientere seg og oppholde seg i naturen til ulike årstider.

Barnehagen skal legge til rette for at barna kan få et mangfold av naturopplevelser og få oppleve naturen som arena for lek og læring. Barnehagen skal legge til rette for at barna kan forbli nysgjerrige på naturvitenskapelige fenomener, oppleve tilhørighet til naturen og gjøre erfaringer med bruk av teknologi og redskaper.

Gjennom arbeid med natur, miljø og teknologi skal barnehagen bidra til at barna:

- opplever og utforsker naturen og naturens mangfold
- får gode opplevelser med friluftsliv året rundt
- opplever, utforsker og eksperimenterer med naturfenomener og fysiske lover
- får kjennskap til naturen og bærekraftig utvikling, lærer av naturen og utvikler respekt og begynnende forståelse for hvordan de kan ta vare på naturen
- får kunnskap om dyr og dyreliv
- lager konstruksjoner av ulike materialer og utforsker muligheter som ligger i redskaper og teknologi
- får kjennskap til menneskets livssyklus.

Personalet skal:

- legge til rette for mangfoldige naturopplevelser og bruke naturen som arena for lek, undring, utforskning og læring
- gi barna tid og anledning til å stille spørsmål, reflektere og lage egne forklaringer på problemstillinger, og til å delta i samtaler om det de har erfart og opplevd
- synliggjøre naturfenomener og reflektere sammen med barna om sammenhenger i naturen
- utforske og eksperimentere med teknologi og naturfenomener sammen med barna (KD, 2017)

Barna skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorden slik vi kjenner det. Kardemomme barnehage har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn.

Oslo er kåret til europeisk miljøhovedstad 2019, og dermed pekt ut som rollemodell for andre europeiske byer. I ett år skal vi feire og vise frem Oslos grønne kvaliteter og løsninger – og Kardemomme er med på laget. Dette innebærer blant annet at vi skal tenke bærekraft i arbeid med barna og inspirere lokalmiljøet til å forstå viktigheten av å ta vare på miljøet. Personalet ønsker at miljøvern skal prege barnas hverdag. De skal få en bevissthet om og kjennskap til miljøvern. Vi tror og mener at barn som blir trygge på og glade i naturen vil forstå hvor viktig det er å ta vare på den.

Bærekraftig utvikling handler om at mennesker som lever i dag, får dekket sine grunnleggende behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners mulighet til å dekke sine. Det handler om å tenke og handle lokalt, nasjonalt og globalt. Kardemomme barnehage skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har

konsekvenser for fremtiden. Barnehagen skal legge grunnlag for barnas evne til å tenke kritisk, handle etisk og vise solidaritet. Barna skal gjøre erfaringer med å gi omsorg og ta vare på omgivelsene og naturen. Barna skal få naturopplevelser og bli kjent med naturens mangfold, og barnehagen skal bidra til at barna opplever tilhørighet til naturen.

ARBEIDSMETODE

Personalet i Kardemomme barnehage vil i år ha fokus på prosjektarbeid og barns medvirkning.

I Rammeplan for barnehagen står det at:

"Barnehagen skal ivareta barns rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna kan få gitt uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet.

Alle barn skal få erfare å få innflytelse på det som skjer i barnehagen"(KD, 2017).

For å ivareta barnas rett til medvirkning skal personalet i Kardemomme barnehage være oppmerksomme på barngruppen og enkeltbarn. Personalet er bevisste på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegger for medvirkning tilpasset barnas alder, erfaringer, forutsetninger og behov.

Personalet er opptatt av å søke etter barns egne spor. Å søke etter barnas egne spor innebærer at vi er villige til å improvisere, være nysgjerrige på, åpne for å være opptatt av barnas interesser, ytringer og uttrykk. Disse sporene og uttrykkene blir verdifulle når ulike tema og prosjekter skal utvikles (Kolle, Larsen og Ulla, 2010). Ved å gripe fatt i spor, små hendelser og signaler som barna gir oss, og bygge videre på disse kan vi utvikle små og store prosjekter sammen med barna. Når barna forteller oss om noe de har vært med på, lurert på, eller viser interesse for, gir dette mulighet til fordypning. Dette betyr at personalet på forhånd ikke vet hvordan prosjektet vil utvikle seg. Vi vil gi barna mulighet til å bruke sine uttrykksformer og nysgjerrighet. Barna blir aktive med i læreprosessen, og de får mulighet til undersøke og utprøve i trygge omgivelser. Barnas lek blir en sentral del av vårt prosjektarbeid. Vi vil gi barna på avdelingen felles referanser, slik at alle forstår leken og kan delta. Wolf (2017) skriver at lek er en stor del av barns tilværelse. I møte med barnekulturen er det

vesentlig at personalet forholder seg til barnas spontane lek. Personalet må beskytte og opprettholde lekens vesen. Det innebærer å åpne for de innfallene, bevegelsene og retningene som leken og barna spontant og uforutsigbart tar. Personalet i Kardemomme vil arbeide for å beskytte, bekrefte og berike leken. Ved å ha fokus på barns medvirkning og prosjektarbeid mener vi å legge godt til rette for dette.

Kolle, Larsen og Ulla (2010) har skrevet om en pedagogisk dokumentasjonsspiral som vi i Kardemomme benytter i vårt arbeid med prosjekter. Dokumentasjonsspiralen gir oss mulighet til å være i bevegelige prosesser og i dialog om det didaktiske arbeidet. Vi ser dokumentasjonsspiralen som nyttig for felles refleksjon, vurdering og planlegging.

PLANLEGGING, DOKUMENTASJON OG VURDERING.

Kardemomme barnehage er en pedagogisk virksomhet der det kontinuerlig vurderes, planlegges og dokumenteres. For personalet er det viktig å gi barna et pedagogisk tilbud av høy kvalitet. Vårt arbeid tilpasses den aktuelle barnegruppen og det enkelte barn. Kvaliteten i det daglige samspillet mellom mennesker i Kardemomme er en av de viktigste forutsetningene for barnas utvikling og læring. Trivsel og utvikling observeres og vurderes derfor fortløpende.

Det er viktig for personalet å arbeide med kompetanseheving. Å vurdere, reflektere, veilede, diskutere, dokumentere og planlegge er vår måte å arbeide på. Vår planlegging baseres på dette arbeidet, på kunnskap om barns utvikling og læring, barnas erfaringer og synspunkter, observasjon og samtaler med barn og foresatte. Vi legger stor vekt på at gjennomføringen av planene skal være fleksibel, med rom for spontanitet og barns medvirkning. Dokumentasjon er et arbeidsredskap for personalet. Vår dokumentasjon gir barn og ansatte bedre mulighet for samtale og refleksjon, og den gir foresatte, lokalmiljøet og kommunen informasjon om hva barna opplever, lærer og gjør i barnehagen vår. På de ukentlige avdelingsmøtene vurderer vi arbeidet på avdelingen. Vi samtaler om og skriftliggjør hva som fungerer bra og hva vi må arbeide videre med. Ut fra dette setter vi oss nye mål og velger eventuelt nye metoder. Vi planlegger, diskuterer og tar opp ting som har betydning for vår avdeling. Det ukentlige avdelingsledermøtet gir styrerne og de pedagogiske lederne muligheten til å drøfte barnehagens pedagogiske målsetninger, evaluere arbeidet og planlegge. Fem dager i året er det planleggingsdag. Da jobber hele personalet med planleggings- og evalueringsarbeid. Dette gjør vi også på personalmøtene som avholdes annenhver måned. I tillegg brukes noen av disse dagene og timene til kurs, foredrag, seminarer og

diskusjoner. I Kardemomme gjennomfører vi en årlig brukerundersøkelse hvor vi får tilbakemeldinger på virksomheten slik at vi kan videreutvikle tilbudet vårt. Resultatene fra vurderingene og årets arbeid legges til grunn for videre arbeid. Vurderingene åpner for debatt om barnehagens mål, innhold, oppgaver og kvalitet og er viktig for å fornye vår virksomhet og barnehagen som organisasjon.

LITTERATURLISTE:

Barnehageloven, 2005

Rammeplan for barnehagen, Kunnskapsdepartementet, 2017

Toddlerkultur, Løkken, 2004

God skolestart, Fatland, 2007

Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole,
Oslo kommune, 2013

Fra eldst til yngst, Kunnskapsdepartementet, 2013

Oslostandard for tilvenning- en trygg barnehagestart for alle barn,
Oslo kommune, 2017

Pedagogisk dokumentasjon- Inspirasjoner til bevegelige praksiser,
Kolle, Larsen og Ulla, 2010

Medvirkning til barns spontane lek i barnehagen, Wolf, 2017

TIPS TIL VIDERE LESNING:

www.kardemomme.no

KONTAKTINFORMASJON:

Kardemomme barnehage SA

Skedsmogata 21, 0655 Oslo

Tlf: 22 67 59 93

e-post: info@kardemomme.no

nettside: www.kardemomme.no

Resirkulering

X AV 670 RESIRKULERTE ALUMINIUMSBOKSER
KAN MAN LAGE EN SYKKEL

X EN GJENVUNNET BANANKASSE SPARER
LIKE MYE CO2 SOM 3 KM I BIL

X PIZZAESKER KAN BLI TIL MONOPOLSPILL

X GLASS KAN GJENVINNES UENDELIG MANGE GANGER

X EN GJENVUNNET MAKRELL I TOMATBOKS SPARER SÅ
MYE ENERGI SOM DET TAR Å HA TV'N DIN PÅ I 3TIMER

X GJENVUNNET KNUST GLASS KAN BLI
BRUKT SOM REFLEKS I TRAFIKKSKILT

Kildesortering er en måte å gjøre
avfallet vårt til verdi igjen!
Hvis du lurer på hvordan du skal
sortere anbefaler vi å bruke
www.sortere.no

 <p>UTFORDRING: Bruk Kampen nærmiljøstasjon</p>	 <p>RESIRKULERING / KILDESORTERING:</p>	
 <p>HVA SKJER I AUGUST? Tilvenning, planleggingsdag 6/8</p>	 <p>Resirkulering betyr at vi sorterer kasserte produkter og emballasje og samler de ulike avfallstypene hver for seg, som for eksempel plast, glass, metall og drikkekartonger.</p>	<p>RESIRKULERING</p>

AUGUST 2018

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
31	Sommerstengt		1	2	3	4	5
32	6 Planleggingsdag Snorre 1 Jonas 1 Sigurd V 3	7	8	9	10	11	12
33	13	14	15	16 Eiva 4 Julie 2	17	18	19
34	20	21	22	23	24	25 Vega 2	26
35	27	28	29 Anton 4	30	31 Mats 5		

Plast

Naturvernforbundets tips for et plastfritt hav:

- X Dropp handleposer – velg handlenett
- X Velg produkter uten plastemballasje
- X Bruk det du har i skapet til oppbevaring
- X Kjør mindre bil – plast fra nedslitte bildekk er hovedårsak til mikroplast som havner i havet
- X Kjøp tannbørste i bambus – velg tannkrem, såpeprodukter og sminke uten mikroplast
- X Ikke skyll linser, tamponger, bind og q-tips ned i do
- X Ikke kjøp vann på flaske
- X Ikke bruk engangsbestikk i plast, og dropp sugerør
- X Vask klær med filterpose
- X Ta med kaffe og te i termokopp
- X Ikke skyll malingsrester ned i vasken
- X Resirkulér plasten du bruker

X GJENVUNNET PLASTEMBALLASJE BLIR TIL NYE PLASTPRODUKTER; SOM FOR EKSEMPEL NY EMBALLASJE, KLESHENGERE, BOKSER, FLEECEPLAGG, DRIKKEFLASKER, POSER, BLOMSTERPOTTER O.L.

X ÅRLIG GJENVINNER VI CA 25.000 TONN PLASTEMBALLASJE FRA NORSKE HUSHOLDNINGER

X DET TRENGS 8 PLASTFLASKER FOR Å LAGE EN FOTBALLDRAKT. I EM 2016 VAR DE SPANSKE FOTBALLDRAKTENE LAGET AV RESIRKULERTE PLASTFLASKER.

X 325 BRUSKORKER KAN BLI EN STOL

UTFORDRING:

Bruk handlenett!
Rydd en strand

HVA SKJER I SEPTEMBER?

Foreldremøte, dugnad,
planleggingsdag

PLAST:

Plasten er i ferd med å bli et av våre største miljøproblemer. Hvert år havner 6,4 millioner tonn søppel i verdens hav. Mellom 70 og 80 prosent av dette er plast. Kaster du en plastflaske, en isoporplate eller annen plast i sjøen, brytes det ikke ned til jord. I stedet blir ditt avfall til tusenvis av små biter som fugler og fisker tror er mat. Hvert år dør store mengder sjøpattedyr, fugler og fisker av plastsøppel. Samtidig går milliarder av mindre plastbiter ut i jordsmonn og hav, spises av dyr og organismer og havner i næringskjeden.

Plastemballasje er for eksempel poser, folie, begre, kanner, bokser og flasker av plast. Plastemballasjen skal være tom når den kildesorteres.

SEPTEMBER 2018

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
35						1	2
36	3	4 Dugnad	5	6 Dugnad	7 Ragnhild	8	9 Oda
37	10	11	12	13	14	15	16
38	17	18	19	20	21 Camilla	22	23 Kampen swap
39	24	25	26	27	28 Planleggings- dag	29	30

Gjenbruk

X SE DET FINE OG SPESIELLE I BRUKTE TING, MØBLER OG KLÆR.. VED Å GJØRE SMÅ ENDRINGER KAN VI SØRGE FOR AT TINGENE FÅR LENGRE LEVETID.

RECYCLE - REUSE - REDUCE

X Det som for en er søppel, kan for en annen være en skatt. Med internett finnes det ingen unnskyldning for å kaste brukbare ting. En gi bort-annonse på Finn.no er gratis, og du risikerer å få hentet den gamle sofaen eller klærne som er blitt for små for junior – helt gratis. Også loppemarkeder og Fretex tar i mot brukte ting av grei kvalitet.

UTFORDRING:

Reparer i stedet for å kaste, kjøp brukt i stedet for nytt
Finn nye bruksområder for gamle ting

HVA SKJER I OKTOBER?

Kardemomme 18 år 25/10, FN-dag 24/10

GJENBRUK:

Når gamle ting du ikke har bruk for lenger kan gjenbrukes av andre sparer vi miljøet for unødvendig avfall, samt utslipp og energi som kreves for å produsere nye ting. Kurante varer kan gis bort eller selges videre. For eksempel klær, tekstiler, møbler, sportsutstyr, bøker og pyntegjenstander. Gjenbruk er en økende trend og mange finner nye bruksmuligheter for gamle ting. Det er bra for miljøet og mer eller mindre gratis.

OKTOBER 2018

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
40	1 Skolens høstferie	2	3	4	5	6 Noelle 2	7
41	8	9	10 Nils 5 Helle 5	11	12	13	14 Eva 5 Ellinor 3
42	15	16	17 Personal- møte	18 Ida	19	20	21
43	22	23 Margit 3	24 FN-dag	25 Kardemomme 18 år!	26	27	28 Sommertid slutt
44	29	30 Maren 1	31 Halloween				

Holdbart.no selger overskuddsmat med 20-90% rabatt. Spar penger og miljøet!

X VELG ØKOLOGISK, KORTREIST MAT SOM ER I SESONG. STØTT LOKALE PRODUSENTER!

X BYTT UT KJØTT MED PROTEINRIKE BØNNER, LINSER OG SPIRER!

X BEREKN MENGDER, BRUK RESTER OG KAST MINDRE MAT!

X SORTER MATAV FALL!

Debio-merket er det norske ø-market som viser at produkter er godkjent økologisk. Les mer på debio.no

Bærekraft på menyen

UTFORDRING:

En kjøttfri dag i uken

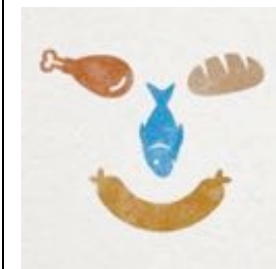
HVA SKJER I NOVEMBER?

Foreldresamtaler, dugnad, planleggingsdag

BÆREKRAFT PÅ MENYEN:

I 2016 kastet hver av oss 64 kg matavfall. Likevel ser vi at det er store mengder matavfall i restavfallet, som kunne vært sortert ut og gjenvunnet til klimavennlig biogass og verdifull biogjødsel. Biogassdrivstoff er i dag det mest klimavennlige alternativet sammenlignet med andre drivstoffalternativer. En buss som går på biogass kan kjøre 1 km på 2,5 kg matavfall.

Hvert år blir 355.000 tonn spiselig mat kastet i Norge fordi den ikke er rett nok, rund nok eller litt klumpete og skeiv. Kjøp lokale og små grønnsaker som smaker like godt som de "perfekte" i plast.

NOVEMBER 2018

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
44				1	2	3	4
45	5	6	7	8 Erik 2 Marte T 5	9	10	11 farsdag
46	12 Solveig 1	13 Dugnad Marte B 4	14	15 Dugnad	16	17	18
47	19	20	21	22	23	24	25
48	26 Viktoria	27	28	29	30 Planleggings- dag		

Grønn jul

TIPS TIL MILJØVENNLIGE GAVER:

- X GI BORT TJENESTER: BARNEVAKT, HUSVASK, BILVASK, MASSASJE, MIDDAG, EN REPARASJON
- X LAG EN LYSLYKT AV TOMME HERMETIKKBOKSER
- X LAG EN SNØLKULE AV TOMME SYLTETØYGLASS
- X STRIKK NOE SOM VARMER
- X GI BORT SELVLAGET MAT, KAKER, KONFEKT, GODIS O.L.
- X GI BORT ET MILJØVENNLIG TRANSPORTMIDDEL: SYKKEL, SKI, SPARK ELLER ET GAVEKORT PÅ KOLLEKTIVTRAFIKK
- X GI VIDERE EN BOK DU SELV HAR LEST, ELLER LAST NED EN E-BOK PÅ NOENS KINDLE ELLER IPAD
- X GI EN OPPLEVELSE: TEATER, KINOBILLETTER, DANSEKURS, SESONGKORT I FORNØYELSESPARK, ESCAPEROOM, RAFTING, FALLSKJERMHOPPING OL

Velg gavepapir som kan gjenvinnes. Eks. gråpapir, avispapir eller pappesker

UTFORDRING:

Gi opplevelses- og tjenestegaver.
F.eks: middag, teaterbesøk,
barnevakt eller noe dere kan gjøre sammen

HVA SKJER I DESEMBER?

Lucia, nissefest, julebord

GRØNN JUL:

6 av 10 nordmenn vil heller ha mat, opplevelser og tjenester til jul enn ting

DESEMBER 2018

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
48						1	2 Line
49	3	4	5	6	7	8	9
50	10	11 Personal- møte	12	13 Lucia	14	15	16
51	17	18	19	20	21	22	23
52	24	25 1. juledag	26 2. juledag	27	28	29	30
1	31						

Reis kollektivt

Bruk mulighetene i ditt nærmiljø.
Tips til ting du kan gjøre i lokalmiljøet:

Barnebondegården
Kampen park
Museene på Tøyen
Tøyenbadet
Botanisk hage
Sørenga badepark

Lei bil bare når du trenger det og la naboen ta seg av utgiftene til service og forsikringer. Slik sparer dere begge penger og miljøet. Privat leiebil i ditt nabolag på leiebil.no

UTFORDRING:

Reis kollektivt eller bruk sykkel, akebrett eller gå

HVA SKJER I JANUAR?

Skiskole, vinteraktivitetsdag

REIS KOLLEKTIVT:

Ved å reise kollektivt er du med på å redusere klimagassutslipp. Det er kostnadseffektivt og gunstig for klima, lokalmiljø, byutvikling og innbyggernes helse.

I 2016 kastet hver av oss 64 kg matavfall, som blir sortert ut og gjenvunnet til klimavennlig biogass og verdifull biogjødsel. Biogassdrivstoff er i dag det mest klimavennlige alternativet sammenlignet med andre drivstoffalternativer. En buss som går på biogass kan kjøre 1 km på 2,5 kg matavfall.

JANUAR 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
1		1 Nyttårsdag	2	3 Nadia	4	5	6
2	7	8	9	10 Personal- møte	11	12	13
3	14	15	16 Sigurd J 6	17	18 Hege	19	20
4	21	22	23	24 Anton 3 Isak 2	25	26 Emil 5	27 Daniel 1
5	28	29	30	31 Amélie 6			

Dyrevenn

BLI EN HUMLEVENN!

- X PLANT BLOMSTER SOM HUMLER LIKER: LYNG; LAVENDEL; PRESTEKRAGER, BLOMKARSE, SOLSIKKER OG URTEPLANTER
- X IKKE SPRØYT GIFT I HAGEN
- X HA ET VILT HJØRNE
- X LAG EN HUMLEKASSE ELLER ET HUMLEHOTELL
- X DYRK EN BLOMSTERENG I NABOLAGET
- X VELG ØKOLOGISKE PRODUKTER

UTFORDRING:

Skal du ha kjæledyr? Adoptér istedenfor å kjøpe et nytt

HVA SKJER I FEBRUAR?

Planleggingsdag

DYREVENN:

Forskere fra FNs miljøprogram estimerer at vi deler jorda med opptil 100 millioner andre arter. Livets mangfold forsvinner raskt: påvirkning på naturmiljøet skjer i et tempo som langt overgår naturlig dynamikk. I dag dør arter ut i et tempo som er opptil 1000 ganger høyere enn naturlig. Hver dag forsvinner mellom 150 og 200 arter på verdensbasis. De viktigste årsaken til at biologisk mangfold går tapt er ødeleggelse av artenes leveområder, forurensing, overhøsting, fremmede arter og klimaendring

VISSTE DU AT...?

For å fly må humla ha en temperatur på minimum 30 °C. En kald humle varmer opp med å vibrere på vingene.

Humbugata

FEBRUAR 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
5					1	2	3 Sevim
6	4	5	6 Samefolkets dag	7 Silas 4	8	9 Odin 4	10 Morsdag
7	11	12	13	14 Valentinsdag Emilie 2	15	16	17
8	18 Planleggings- dag	19	20 Cecilie	21	22	23	24
9	25	26 Haldor 4	27	28			

Energi

SLIK KAN DU SPARE ENERGI HJEMME:

- X BYGGE NYTT? BYGG PASSIVHUS ELLER LAVENERGIBOLIG
- X BRUK ALTERNATIV OPPVARMING
- X SENK TEMPERATUREN I HUSET, SKRU AV NÅR DU ER PÅ FERIE
- X MONTÈR TETTELISTER RUNDT DØRER OG VINDUER/ SKIFT UT GAMMELT
- X SPAR PÅ VARMTVANNET, FIKS KRANER, IKKE LA VANNET RENNE, INSTALLÈR SPAREDUSJ

- X VASK RIKTIG, Fyll maskinen helt før du setter i gang
- X BRUK NEDBRYTBARE SÅPER OG VASKEPULVER OG VELG ØKONOMIPROGRAM
- X LUFT RIKTIG, LUFT KORT OG EFFEKTIVT, IKKE LA VINDU STÅ PÅ GLØTT
- X SLÅ AV ELEKTRISK UTSTYR NÅR DET IKKE ER I BRUK
- X DRA UT KONTAKTEN PÅ LADERE SOM IKKE ER I BRUK
- X INSTALLÈR SOLCELLE ELLER VINDMØLLE
- X INSPIRER VENNER OG FAMILIE TIL Å GJØRE DE SAMME KLIMATILTAKENE SOM DEG

 <p>UTFORDRING: Delta i Earth hour 30. mars kl. 20.30-21.30</p>	<p>ENERGI:</p> <p>Energiportalen.no er et gratis, online verktøy hvor du taster inn boligadressen din og får opp en detaljert oversikt over boligens energibruk. Du kan også legge inn ulike energitiltak og se hvor mye du sparer i årlige utgifter.</p>	
 <p>HVA SKJER I MARS? Foreldremøte</p>	<p>Få gratis energiråd via Enovas landsdekkende svartjeneste: grønt nr: 80049003</p>	

MARS 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
9					1	2	3
10	4	5	6 Selma 2 Mathilda 5 Armaan 6	7	8 Kvinnedagen	9	10
11	11	12	13	14 Eila 4 Eli 4	15	16	17
12	18	19	20 Personal- møte	21 Jacob 3 Trym	22	23 Earth Hour Embla 6	24
13	25	26	27	28	29	30	31 Sommertid

Ombbruk

Tips til steder du kan kjøpe brukt:

loppemarked

Fretex

finn.no

tice.no

shpock.com

no.letgo.com

bloppis.no

Det kreves 15.000 liter vann å produsere en jeansbukse!

Repairable.no reparerer dine klær og sko! Enkelt, bærekraftig og lokalt!

X ARRANGER DIN EGEN SWAP I NABOLAGET, IDRETTSLAGET, VENNEFLOKKEN ELLER PÅ JOBB! IKKE BARE KLÆR KAN BYTTES, HVA MED BOKSWAP, LEKESWAP ELLER SPORTSUTSTYRSSWAP?

UTFORDRING:

Shoppestopp. Kjøp brukt, arve og bytt i stedet for å kjøpe nytt

HVA SKJER I APRIL?

Påskefrokost . Planleggingsdag

OMBRUK/ SWAP:

Det ble generert 452 000 tonn tekstilavfall i Norge i 2015. Hver nordmann forbraker i gjennomsnitt 35 plagg per person per år. Om du kjøper ett brukt klesplagg i stedet for et nytt hver måned, bidrar du til å spare utslipp av omtrent 20kg CO2 i løpet av et år. Dersom du kjøper nytt, kjøp ting med kvalitet og som er miljømerket.

Ikke kast gamle plagg i vanlig søppel. Alle kvaliteter av tøy og tekstiler kan leveres i tekstilcontainere, så lenge det du leverer er rent og tørt. Også ødelagte tekstiler kan leveres.

APRIL 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
14	1 Liam 5	2	3	4	5	6	7
15	8	9	10	11	12	13	14 Palmesøndag
16	15	16 Elvine 3	17	18 Skjærtorsdag	19 Langfredag	20	21 1. påskedag
17	22 2. påskedag Oscar 2	23	24 Merethe	25 Alfred 4	26 Planleggings- dag	27	28
18	29	30					

Plukk søppel

X RYDD ALLTID ETTER DEG OG TA MED DEG
SØPPELET DITT NÅR DU ER PÅ TUR.

X ARRANGÈR EN RYDDEAKSJON! SE MER
PÅ HOLDNORGERENT.NO

X TA MED DEG EN SØPPELPOSE NÅR DU ER UTE PÅ TUR!

X FØLG @AMALIEPLUKKEROPP PÅ INSTAGRAM

 <p>UTFORDRING: Plukk én søppel om dagen</p>	<p>PLUKK SØPPEL:</p> <p>Ingen kan plukke opp all søpla som finnes i naturen alene, men dersom alle plukker litt søppel kan vi til sammen plukke opp veldig mye.</p>	<p>PICK IT, BAG IT SNAP IT, TAG IT RECYCLE IT!</p>
 <p>HVA SKJER I MAI? Rusken, Solsikkefest, 16-maifeiring</p>	<p>Plogging redder både miljøet og formen! Plogging = plukking + jogging! Du er supertrendy hvis du tar med deg en søppelpose på den neste løpturen. Fenomenet plogging brer seg rundt i hele verden, og går rett og slett ut på at du samler søppel mens du løper.</p>	

MAI 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
18			1 Offentlig høytidsdag	2	3	4 Hilde 2	5
19	6	7 Dugnad	8	9 Dugnad Årsmøte	10	11	12
20	13 Laura	14	15 Anne	16	17 Grunnlovs- dag	18	19
21	20	21 Personal- møte	22	23	24 Therese	25	26
22	27	28	29	30 Kristi Himmelfart	31		

Naturopplevelser

X BRUK NÆRMILJØET. OPPLEV GLEDEN AV NATUREN, SOV I TELT, TENN BÅL

X BLI MED I BARNAS TURLAG. DE ARRANGERER TURER FOR BARN I ALDEREN 0-12 ÅR DER DU BOR OG PÅ FJELLET. DERE TREFFER ANDRE BARNEFAMILIER; FÅR NYE VENNER OG LÆRER GRUNNLEGGENDE FRILUFTSLIV SAMMEN I TRYGGE RAMMER

10 morsomme tips til uteaktiviteter med barna:

1. Trolltur. Ta med kamera og se hvordan stubber, trær og tuer kan ligne troll. Finn mose og plasser på hodet, pynt med pinner og blader.
2. Barkebåtboogie
3. Fisketur
4. Bærtur
5. Krabbetur
6. Sov en natt i telt
7. Lag mat på bål
8. Turbingo
9. Spikke
10. Kanotur

UTFORDRING:

Sov en natt i telt. Husk å forlate stedet slik du fant det

HVA SKJER I JUNI?

Sommerfest, Maxiovernatting

ECOSIA:

Ecosia - Hver eneste dag bruker du google. Tenk deg at noe så enkelt som å google kan være med å redde miljøet. Ecosia er en søkemotor som er nærmest identisk med google, men for hver gang du søker på noe så er du med på å plante et tre. For hvert 45. Søk blir et tre plantet. Besøk [ecosia.org](https://www.ecosia.org) og angi som din søkemotor. Redd verden ved å søke på nett.

JUNI 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
22						1 Gabriel 3	2 Jack 5
23	3	4	5	6	7	8	9 1. pinsedag
24	10 2. pinsedag Sinem	11	12	13	14	15	16
25	17	18	19	20	21	22	23 Hilmar 5
26	24 Sankthans	25	26	27	28	29	30 Sverre 3

Spar vann med disse tipsene fra Norsk Vann:

1. Ta heller flere kjappe dusjer istedenfor å bade. Da sparer du både strøm og vann.
2. Monter sparedusj. Da bruker du bare halvparten så mye vann (og varmtvann), men likevel nok vann til å bli ren. For en familie som til sammen dusjer 20 minutter hver dag, vil spart energi utgjøre om lag 1 200 kroner i året.
3. Sett på vaskemaskinen og oppvaskmaskinen bare når de er helt fulle. Skrap, ikke skyll av tallerkener og bestikk. Oppvaskmaskinen skal klare å vaske rent.
4. Reparer dryppende vannkraner
5. Ikke la vannet renne når du pusser tennene
6. Installer vannsparende toaletter
7. Reparer toalett som har en rennende cisterne, da det kan gå tapt så mye som 400.000 liter vann i året (400 kubikkmeter). Suser det i toalettet? Sjekk!
8. Oppdager du mye kondens på vannrørene i kjelleren, kan dette bety at f.eks. et toalett står og renner
9. Hvis du har en vannmåler kontroller den når det ikke blir brukt vann. Står den stille er du trygg. Gjør den ikke det, står det vann og renner et sted.

4 enkle tips til barneaktiviteter ved sjøen:

Fyll opp skattekisten

Finn frem en pappeske eller noe som kan minne om en skattekiste og be barna fylle den opp med gjenstander de finner på stranda. Legg alt i to forskjellige hauger og sorter ut det som er farlig for miljøet!

Hvor kommer det fra?

Lag et eventyr og dramatiser hvordan for eksempel melkekartongen har reist fra frokostbordet og til den ble skylt i land på stranda.

Ja-bilder og nei-bilder

La barna samle ting som naturlig hører hjemme på stranda, slik som pinner skjell og stein. Deretter kan de lage et fint bilde av dette på stranda. Så kan de samle inn ting som ikke hører hjemme på stranda, og lage et bilde av dette også.

Orkester i fjæra:

Gå på leting i fjæra etter ting som kan lage lyd. Tørket tang lager en fin rislende lyd. Pinner og planker kan man slå eller gni mot hverandre. Steiner kan man slå mot hverandre. Plastkanner blir fine trommer.

UTFORDRING:

Skru av vannet når du pusser tenner. Rydd en strand!

HVA SKJER I JULI?

Ferieavvikling, Sommerstengt

VANN:

Tilgang til rent vann er en menneskerett og grunnlaget for alt liv, klimaendringer er en av vår tids største utfordringer. Både befolkningsvekst, høyere levestandard, økt kjøttforbruk og produksjon av biodrivstoff truer verdens vannforekomster, i følge FN. Drastiske endringer i forvaltningen av verdens vannressurser må til hvis verdens behov skal dekkes, ifølge årets utgave av World Water Development Report. FN advarer om et voldsomt misforhold mellom mengden vann som hentes opp av bakken, og mengden vann som naturlig fyller opp de samme reservoarene. Det globale «vannunderskuddet» kan i 2030 ligge på 40 prosent hvis ikke noe gjøres. 20 prosent av verdens grunnvannskilder er under press, skriver FN. Også i rike land må forbruket endres. Nye nedbørsmønstre som følge av klimaendringer kan gjøre situasjonen verre. Også befolkningsvekst og økende velstand kan forverre vannproblemet. Når verdens befolkning vokser og får bedre råd, øker behovet for mat. Ikke minst øker etterspørselen etter kjøtt, og kjøttproduksjon legger beslag på store ressurser i landbruket. 70 prosent av vannet som brukes i verden i dag, går til landbruk. For å dekke matbehovet, anslås det at jordbruksproduksjonen må øke med 60 prosent innen 2050 på verdensbasis. Resultatet kan bli at flere hundre millioner mennesker rundt om i verden forblir fanget i fattigdom og dårlig helse og står i fare for å bli smittet av vannrelaterte sykdommer, bli rammet av miljøødeleggelser og til og med politisk uro.

JULI 2019

	MANDAG	TIRSDAG	ONSDAG	TORSDAG	FREDAG	LØRDAG	SØNDAG
27	1	2	3 Agnes 3	4	5	6	7
28	8	9	10	11 Petra 5	12	13	14
29	15 Sommer- stengt uke	16	17	18	19	20	21 Alfred 2
30	22 Sommer- stengt uke	23	24	25	26	27	28 Rachel
31	29 Sommer- stengt uke Kasper 4	30	31				